

Viețile Sfinților, a lui Simion Metafrastul¹. Dar, cum vom dovedi mai departe cu texte, izvorul acestor cuvântări este cu totul altul.

În *Istoria literaturii române* a prof. G. Ivașcu, apărută recent, se arată că în prima parte Varlaam ar fi folosit Cazania lui Calist, pe care Varlaam o tradusese încă din 1637. În partea a doua, Varlaam ar fi folosit o colecție de vieți de sfinți². Părerea aceasta este mai veche în istoria literaturii noastre.

Astfel de afirmații nedovedite cu texte sînt simple ipoteze. Cuvîntările despre mucenici, sfinți, Varlaam le-a tradus după alt izvor, în care erau redactate gata tot sub formă de cuvîntări.

Cazaniile lui Calist nu corespund nici prin conținut, nici prin structură cu ale lui Varlaam, care sînt de mai multe tipuri, pentru că a urmat mai multe izvoare. Cazania lui Varlaam nu este o traducere după aceea a lui Calist, deși pregătise această traducere încă din 1637.

Rareori întîlnim idei și fragmente din Cazania lui Calist în aceea a lui Varlaam. Am verificat ediția Cazaniei lui Calist 1606, — care e mult mai simplă decît a lui Varlaam — și ediția apărută în 1637 la Chiev sub numele lui Petru Movilă și am constatat că nu e aceasta originalul lui Varlaam. Urmează să verificăm și ediția apărută la Kliros, în 1616.

Varlaam a folosit mai multe izvoare, chiar pentru aceeași cuvîntare. Chiar el ne mărturisește în prefață că „a adunat din toți țilcovnicii sventei evanghelii, dascălii bisericii noastre”³. E vorba deci de mai multe izvoare, se pare, toate ortodoxe, în primul rînd bizantine. Pentru identificarea lor cercetătorul trebuie să-și îndrepte atenția la operele similare ale scriitorilor neogreci, care scriau în limba vorbită de popor, pentru a-l culturaliza, a-i deștepta conștiința națională și a-l întări în lupta contra jugului otoman. În această luptă joacă un rol important ortodoxia, care leagă strîns pe greci cu românii și cu slavii ortodocși. Această luptă se întărește în secolul al XVI-lea și al XVII-lea⁴.

Aceeași luptă se ducea și împotriva curentului raționalist reformato-calvin, contra ereziilor și chiar contra bisericii catolice, care spărgeau unitatea și tăria spirituală a popoarelor creștine ortodoxe, slăbindu-le în lupta contra islamismului.

În a II-a jumătate a secolului al XVI-a biserica Romei acționează pentru unirea rutenilor cu catolicismul și realizează unirea de la Lublin (1569) și cea de la Brest-Litovsk din anul 1596, după care papa Climent al VIII-lea spunea cu satisfacție: „O, mei Rutheni, per vos ego orientem conoertandum spero!”. — O, rutenii mei, eu nădăjduesc ca prin voi să aduc întregul Orient la biserica Romei!”⁵.

În fața acestei situații, cărturarii și conducătorii slavilor de răsărit trec la o colaborare mai strînsă cu cărturarii greci și cu Patriarhia de Constanti-

¹ *Istoria literaturii române*, Editura Academiei R. S. România, București, 1964, p. 364 și în ed. II-a București, 1970, p. 340–341.

² G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, București, 1969, p. 141.

³ Varlaam, *Cazania*, Iași, 1643, ed. J. Byck, București, 1943, p. 5.

⁴ Cléoboule Tsourkas, *op. cit.*, p. 22 u.

⁵ S. I. Maslov, *Kulturno-naționalne vidrodzenija na Ukraïni v kinci XVI-iv peršii polovini XVII storočja*, în „Materiali do vivčennja istorii ukraïnskoj literatury”, I, Kiev, 1950, p. 200–201.